

wetenschappelijk bureau voor
onderzoek, expertise en advies
op het gebied van leefwijzen,
verslaving en daaraan gerelateerde
maatschappelijke ontwikkelingen

Trends in Veiligheid en Overlast in Den Dolder

Meting 2007

Cas Barendregt
Dike van de Mheen

Trends in Veiligheid en Overlast in Den Dolder

Meting 2007

Cas Barendregt
Dike van de Mheen

IVO
Heemraadssingel 194
3021 DM Rotterdam
barendregt@ivo.nl

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Altrecht geestelijke gezondheidszorg Den Dolder en
Centrum Maliebaan Utrecht

Rotterdam, januari 2008

INHOUDSOPGAVE

	Pagina nummer
Samenvatting	2
1 Inleiding	3
2 Methode	
2.1 De enquête	3
2.2 Wie deden er mee aan de enquête?	5
2.3 Gesprekken met bewoners en winkeliers	6
3 Resultaten	
3.1 Overlast in 2005	7
3.2 Overlast in 2006	7
3.3 Overlast in 2007	8
3.4 Veiligheid	13
3.5 De veiligheidspartners	14
De politie	14
De gemeente	16
Altrecht / CMB	17
3.6 Vertrouwen in de veiligheidspartners	18
4 Conclusies en discussie	20
5 Geraadpleegde literatuur	22

Samenvatting

In opdracht van Altrecht en Centrum Maliebaan onderzoekt het IVO de ontwikkeling van overlast en veiligheid in Den Dolder. Met behulp van een huis-aan-huis enquête en gesprekken met winkeliers, bewoners en medewerkers van Altrecht is de beleving van overlast en veiligheid gemeten in de herfst van 2007. Deze resultaten worden vergeleken met eerdere metingen die zijn gedaan in 2006. Toen werd gemeten in het voorjaar en in de nazomer.

De respons op de enquêtes in 2006 bedroeg 18% en 13%, in 2007 bedraagt de respons 10%. De daling van de respons lijkt indicatief voor de zich stabiliserende veiligheids- en overlast problematiek in Den Dolder.

Terug naar 2005, toen was er sprake van substantiële overlast in verband met het gedrag van patiënten van Altrecht en Centrum Maliebaan. De overlast bestond voor het grootste deel uit onaangepast gedrag zoals schreeuwen, bedelen en urineren. Dit gedrag hield op zijn beurt verband met het gebruik van alcohol en/of (soft)drugs op straat. Vooral op het station en in het winkelcentrum kwam dit gedrag veelvuldig voor.

In de eerste maanden van 2006 hebben de veiligheidspartners (Altrecht / Centrum Maliebaan, gemeente en politie) een serie maatregelen genomen om de overlast terug te dringen. Het lijkt erop dat de maatregelen effect hebben gesorteerd want de waargenomen openbare orde overlast is in de lente van 2006 fors gedaald. De grootste zorg van de geënquêteerden was de continuïteit van de maatregelen. In 2007 zien we grosso modo hetzelfde beeld als in 2006. De veiligheids- en overlastsituatie is beheersbaar en acceptabel. Er is veel waardering voor het aanstellen van een beveiliging van Altrecht die zich speciaal toelegt op het voorkomen van overlastsituaties in het dorp. Toch worden er incidenten gemeld die zich met name op het station afspelen. Het gaat hier om drank- en (soft)drugsgebruik (ook) in de wachtruimte van het station.

In vergelijking met 2006 zijn de geënquêteerden minder tevreden over het functioneren van de politie en vooral minder tevreden over het functioneren van de gemeente. Altrecht / CMB scoort alleen lager op communicatie. Wat betreft het vertrouwen in het bestrijden van de overlast en vergroten van de veiligheid laat alleen de gemeente lagere cijfers zien dan 2006. Het vertrouwen in politie en Altrecht /CMB is gelijk gebleven.

1 Inleiding

In opdracht van Altrecht en Centrum Maliebaan (CMB) heeft onderzoeksbureau IVO in de zomer en herfst van 2006 twee metingen uitgevoerd naar de beleving van veiligheid en overlast onder de bevolking van Den Dolder (Barendregt en Van de Mheen, 2007). Deze rapportage is een weerslag van het follow-up onderzoek (de derde meeting) van 2007. Eerder, in 2005, is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd (Barendregt en van de Mheen, 2006) waarmee is vastgesteld dat er, conform de signalen uit de bevolking, sprake was van overlast door patiënten van Altrecht en CMB. Deze overlast bestond voornamelijk uit drinken en het openbaar en daarmee samenhangend onaangepast gedrag. Ook bleek dat lokale jeugd en ontslagen gedetineerden uit detentiecentrum Zeist hun aandeel hadden in de overlast.

De aanleiding voor de metingen in 2006 en 2007 is een pakket maatregelen dat is genomen om de overlast die samenhangt met het gedrag van patiënten van Altrecht / CMB te beperken. Deze maatregelen zijn in het begin van 2006 genomen door Altrecht / CMB, de gemeente en de politie. In deze studie aangeduid als de veiligheidspartners. Overigens richtten de maatregelen van gemeente en politie zich ook op terugdringing van overlast door andere personen dan patiënten van Altrecht / CMB. Hetzelfde geldt voor een aantal door Altrecht / CMB genomen maatregelen.

De doelstelling van dit evaluatieonderzoek is na te gaan hoe de overlastbeleving zich in Den Dolder ontwikkelt onder de bevolking.

Deze doelstelling is vertaald naar de volgende vraagstelling:

1. Is er sprake van een toename van de veiligheidsbeleving en een afname van de ervaren overlast ten opzichte van de voorgaande metingen?
2. Welke contextuele veranderingen zijn mogelijk van invloed geweest op een toe- of afname van de veiligheids- en overlastbeleving?

In het vervolg van deze rapportage bespreken we eerst de gevolgde methode van onderzoek (hoofdstuk 2). In het methodehoofdstuk wordt ook beknopt de achtergrond van de geëncquêteerden weergegeven. In het resultatenhoofdstuk (hoofdstuk 3) presenteren we achtereenvolgens beknopt de resultaten uit eerder onderzoek naar overlast in 2005 en 2006, waarna we de resultaten van 2007 bespreken. Eerst komt de waargenomen overlast aan de orde en daarna de veiligheidsbeleving. Het resultatenhoofdstuk wordt afgesloten met hoe, in de ogen van de respondenten, de veiligheidspartners gemeente, politie en Altrecht / CMB functioneren. De resultaten van 2007 worden zoveel mogelijk vergeleken met uitkomsten van eerdere

metingen. In hoofdstuk 4, ten slotte, geven we de belangrijkste conclusies weer van dit onderzoek.

2 Methode

Om een antwoord te vinden op de onderzoeksvraag zijn twee instrumenten ingezet: 1) enquête onder inwoners van Den Dolder, en 2) gesprekken met bewoners, winkeliers en medewerkers van Altrecht. De enquête heeft tot doel cijfermatig inzicht te krijgen in een aantal aspecten van veiligheid en overlast in Den Dolder. Met behulp van gesprekken hebben we de cijfers verdiept en ingekleurd. Beide methoden van onderzoek vullen elkaar aan én verifiëren elkaar.

2.1 De enquête

De enquête is grotendeels uitgevoerd via Internet. Alle inwoners van de kern van Den Dolder hebben twee keer een uitnodiging gekregen om mee te doen. Tot de kern van Den Dolder rekenen we het gebied dat wordt begrensd door de Nieuwe Dolderseweg, Palzerweg, Tolhuislaan, Schröder van de Kolklaan en Dr. Van der Hoevelaan. Mensen die niet over Internet beschikken konden telefonisch een schriftelijk exemplaar aanvragen. Enkele weken na de uitnodiging hebben we een herinneringsoproep gedaan.

De enquête is opgebouwd uit vragen van de veiligheidsmonitor (Veiligheidsmonitor Gelderland – Midden 2005) en vragen die zijn ontwikkeld op basis van de resultaten van het onderzoek dat het IVO in 2005 uitvoerde. De enquête bevatte vragen over veiligheid, overlast op verschillende locaties in Den Dolder, de beoordeling van de veiligheidspartners en enkele achtergrondgegevens van de respondenten. In de eerste enquête hebben we ook vragen gesteld over de overlast in 2005 (zie figuur 2.1). De meeste vragen uit de enquête waren voorgestructureerd, bij een aantal onderwerpen was er ruimte voor opmerkingen, onder andere bij de beoordeling van de veiligheidspartners.

Figuur 2.1 Onderwerpen uit de internetenquête				
	1 ^e meting, N = 198		2 ^e meting, N = 151	Meting 2007, N = 114
	2005	Lente 2006	Nazomer 2006	
Overlast algemeen	●	●	●	●
Overlast bij boodschappen	●	●	●	●
Overlast op het station	●	●	●	●
Overlast op de W.A. Hoeve	●	●	●	●
Welke overlast het ernstigst is	●	●	●	●
Attitude t.a.v. patiënten		●		
Attitude t.a.v. Altrecht / CMB		●		
Oordeel Veiligheidspartners		●	●	●
Demografische gegevens		●	●	●

De eerste enquête is ingevuld door 231 personen waar er 198 van overbleven nadat we de steekproef hadden beperkt tot de kern van Den Dolder (respons 18%). De tweede enquête is ingevuld door 151 personen (respons 13%). Eind 2007 is de enquête door 114 personen ingevuld (respons 10%). Een tiental te laat binnen gekomen enquêtes konden niet meer mee genomen worden in de statistische analyse. De dalende respons op de enquête lijkt indicatief voor het zich stabiliserende niveau van veiligheid en overlast in het dorp. Overigens, het is onduidelijk of de mensen die hebben deelgenomen aan het onderzoek anders tegen overlast en Altrecht / CMB aankijken dan zij die niet hebben meegedaan. Met andere woorden, we weten niet of er sprake is van een selectieve respons. In de rapportage spreken we dan ook van “respondenten” of “deelnemers aan de enquête” en niet van “de inwoners van Den Dolder”.

De analyse van gegevens uit de internetenquête is gedaan met het statistische dataverwerkingsprogramma SPSS. De resultaten van 2007 zijn vergeleken met de eerdere metingen in 2006. Om te controleren of de gevonden verschillen niet op toeval berusten, zijn de verschillen statistisch getoetst. Wanneer de kans kleiner is dan 5% ($p < .05$) dat het gevonden verschil op toeval berust, noemen we een verschil statistisch significant. De overlastwaarnemingen die betrekking hebben op 2005 zijn niet meegenomen in de statistische toetsing. Wanneer de verschillen statistisch significant zijn wordt dit expliciet in de tekst vermeld.

De meting van 2007 vond plaats in de herfst en begin winter van 2007. In de enquête wordt gevraagd naar de gesignaleerde overlast in de voorafgaande drie maanden. De mensen die de enquête invulden keken terug op de maanden september (tweede helft), oktober en november en een stukje december.

2.2 Wie deden er aan de enquête mee?

De steekproef zo a-select mogelijk samengesteld. Dat deden we door in de uitnodigingen te vragen of de persoon die 15 jaar of ouder is én die als eerste na een bepaalde datum jarig, de enquête wil invullen. Zo probeerden we een selectieve respons te voorkomen, van bijvoorbeeld van degene die altijd de post open maakt, of ‘het hoofd van het huishouden’.

De demografische samenstelling tussen de drie steekproeven vertoont grote overeenkomsten in leeftijd, geslacht, leefsituatie en woonduur. Hierdoor kunnen we de twee resultaten van de drie metingen op het gebied van overlast en veiligheid goed met elkaar vergelijken. In de enquête van 2007 deden iets meer vrouwen dan mannen mee. De gemiddelde leeftijd in beide metingen is ongeveer 51 jaar. Statistisch gezien zijn de vrouwelijke respondenten in 2007 jonger dan de

mannen¹. Het opleidingsniveau en de woonduur in Den Dolder is nagenoeg gelijk aan de vorige metingen (zie tabel 2.1).

Tabel 2.1 *Enkele demografische gegevens*

		1^e meting	2^e meting	Meting 2007
		Lente 2006	Nazomer 2006	herfst
Geslacht en gemiddelde leeftijd	Vrouwen	49% (48 jaar)	51%(51 jaar)	53% (48 jaar)
	Mannen	51% (52 jaar)	49% (51 jaar)	47% (54 jaar)
	Jongste / oudste	15 / 87	19 / 86	16 / 80
Hoogst afgeronde opleiding	Lager of geen onderwijs	12%	12%	13%
	Middelbaar onderwijs	27%	32%	31%
	Hoger onderwijs	61%	56%	56%
Woonachtig in Den Dolder	Langer dan 10 jaar	62%	67%	67%
	Tussen de 5 en 10 jaar	17%	13%	12%
	Korter dan 5 jaar	22%	20%	21%

Om na te gaan in hoeverre de resultaten beïnvloed zouden kunnen worden door mensen die werkzaam zijn op de W.A. Hoeve hebben we daar naar geïnformeerd. In deze meting gaf vier procent aan werkzaam te zijn op de W.A. Hoeve, in de twee metingen in 2006 was dat drie procent. In de eerste meting rapporteerde 17% werkzaam te zijn in Den Dolder, in de tweede meting was dat 13%, in 2007 is dat 15%. In de tweede meting van 2006 hebben we gevraagd naar de plaats waar mensen in Den Dolder wonen, 54% gaf aan ten zuiden van de spoorlijn te wonen en 46% ten noorden van de spoorlijn. In 2007 geeft 56% aan ten zuiden van de spoorlijn te wonen en 44% ten noorden van de spoorlijn.

2.3 Gesprekken met bewoners en winkeliers

In plaats van focusgroepen, die in 2006 werden gehouden, zijn in 2007 afzonderlijke gesprekken gevoerd met professionals en bewoners. De bewoners zijn benaderd nadat zij hun contactgegevens op de vragenlijst hadden achtergelaten. Enkelen van hen hebben we persoonlijk ontmoet, de meeste hebben we telefonisch gesproken. De winkeliers zijn bezocht door bij ze langs te gaan wanneer de winkel open was. Telkens is gevraagd naar hoe mensen de huidige overlastsituatie ervaren en is er doorgevraagd naar verschillende aspecten van overlast en veiligheid. In totaal is gesproken met vier winkeliers/ondernemers, zeven bewoners en zes

¹ F: 5,763, df 1, p < 0,05

professionals (2x beveiliging Altrecht, 1x politie, 1x veldwerk, 1x gemeente Zeist, 1x opbouwwerk).

3 Resultaten

3.1 Overlast in 2005

Uit het onderzoek dat IVO in 2005 uitvoerde kwam naar voren dat er sprake was van overlast door patiënten van Centrum Maliebaan (Spinoza) en door patiënten van uiteenlopende afdelingen van Altrecht. De overlast bestond voornamelijk uit gedrag samenhangend met alcoholgebruik in het openbaar, zoals schreeuwen, urineren, mensen lastig vallen. In mindere mate werd overlast ervaren door (soft)druggebruik. De overlastsituaties deden zich voornamelijk voor op en om het station, het winkelcentrum en het 'weitje' naast gebouw Delta.

Ook werd er overlast door jongeren gerapporteerd. Hier gaat het om samenscholing, luidruchtig gedrag en softdruggebruik. Het onderscheid tussen jongeren van uit het dorp en overlast door patiënten van Altrecht / CMB was niet in alle gevallen even duidelijk. Enkele mensen signaleerden vermenging van beide groepen rondom de activiteiten van een dealer in softdrugs.

Vooraf de komst van onzure en vage types die meestal met het grote stadsleven worden geassocieerd tastte het prettige leefklimaat in Den Dolder aan en beïnvloedde de veiligheidsbeleving negatief. Sommige ouders durfden hun kinderen niet meer vrij te laten buiten spelen, of onbegeleid naar het station te laten gaan. Anderen bewoners meden bepaalde locaties vanwege de onbehaaglijke sfeer en (on)veiligheid.

Volgens de deelnemers aan internetenquête zijn de meest drie frequent ervaren vormen van overlast in 2005: hondenpoep, verkeers(on)veiligheid en gebruik van alcohol op straat. De meeste bewoners vinden dit laatste type gedrag, al dan niet in combinatie met onaangepast gedrag, het meest ernstig.

3.2 Overlast in 2006

In 2006 hebben de veiligheidspartners (politie, gemeente en Altrecht / CMB) een reeks van maatregelen genomen om de overlast terug te dringen en de veiligheid te vergroten. De eerste maatregelen zijn omstreeks februari 2006 van start gegaan.

Uitgaande van de overlastsituatie in 2005 zijn twee trends waarneembaar. De ervaren openbare orde overlast (onaangepast gedrag, verkoop en gebruik van alcohol en drugs op straat) is na de genomen maatregelen in het begin van 2006 duidelijk afgenomen. Overlast door gebruik van

alcohol op straat en door gebruik van drugs op straat neemt flink af. In mindere mate neemt ook de overlast door onaangepast gedrag en drugsverkoop af. Deze trend zet zich door te in de nazomer van 2006 maar de overlast neemt slechts weinig verder af. Met een afnemende waarneming van openbare orde overlast lijkt ook de ernst ervan iets af te nemen. De tweede trend is de toename van verkeersproblemen in het centrum van Den Dolder. In de nazomer van 2006 is parkeeroverlast verkeersveiligheid voorbij gestreefd als meest gerapporteerde overlast. De verkeersproblemen worden in toenemende mate als ernstigste overlast bestempeld.

Andere vormen van openbare orde overlast zijn "overlast door jongeren", "vernieling en vandalisme" en in mindere mate "zwerfvuil en rommel". Deze vormen van overlast zijn niet persé gekoppeld aan patiënten van de W.A. Hoeve maar kunnen daarmee wel overlappen. De W.A. Hoeve kent immers ook afdelingen voor jongeren. Zwerfvuil en rommel wordt mede gevormd door het weggooien van, bijvoorbeeld, bierblikjes door patiënten van de W.A. Hoeve. Het aantal mensen dat "vaak" overlast door jongeren ervaart is in vergelijking met 2005 toegenomen. Vernieling en vandalisme wordt door steeds minder mensen "vaak" gezien. Zwerfvuil en rommel werd in de lente van 2006 door veel minder mensen "vaak" waargenomen dan in 2005. In de nazomer is het aantal mensen dat er "vaak" last van heeft weer gestegen tot bijna het niveau van 2005.

3.3 Overlast in 2007

"Het gaat goed in Den Dolder maar ik heb toch het idee dat het de laatste tijd weer aan het verslappen is". (winkelier, 28 november 2007)

Dit citaat is een goede samenvatting van de situatie zoals die eind 2007 is vast te stellen. Zowel uit de gesprekken met winkeliers en bewoners, de internetenquête en de eigen observaties geven aan dat het goed gaat met de openbare orde overlast in Den Dolder. Niettemin worden er incidenten gemeld die vooral te maken hebben met het overlast op het station en met name over rondhangen van onpure types en alcoholgebruik. De wachtruimte is de hangplek die het vaakst wordt genoemd. Een dag na de laatste schoonmaak liggen er stevast sigaretten en/of jointpeuken op de grond en liggen er lege blikjes bier in de prullenbak die ter plekke zijn geconsumeerd.

Beveiliging Altrecht

De primaire taak van de beveiliging van Altrecht is om de veiligheid op het terrein van de W.A. Hoeve te bewaren. In het kader van het project nabuurschap heeft Altrecht in juli 2006 een beveiligingsmedewerker aangetrokken die exclusief in Den Dolder surveilleert. Hierdoor heeft de

beveiliging een redelijk beeld wat er zich in het dorp afspeelt. In de registratie van de beveiliging worden niet alleen (overlast) incidenten gemeld, maar worden alle interventies van de medewerkers bijgehouden. Uit registratie van de beveiliging blijkt dat in 2007 het aantal interventies ten opzichte van 2006 ongeveer is gelijk gebleven (zie tabel 3.0). De interventies ten aanzien van alcohol betreffen hoofdzakelijk het aanspreken van cliënten op drinken in het openbaar. Het meest wordt het station als 'plaats delict' genoemd.

Tabel 3.0 Aanleiding tot interventies in Den Dolder van beveiligingsmedewerkers Altrecht			
	2006	2007	Toelichting
Agressiemeldingen	6	7	In 2006 één en in 2007 twee incidenten niet aan Altrecht / CMB gerelateerd.
Alcohol	35	35	Ongeveer driekwart betreft patiënten Altrecht / CMB
Drugs	9	13	In 2007 vier incidenten niet Altrecht / CMB gerelateerd. Twee incidenten met roken van harddrugs (2007).

De voor Den Dolder vrijgestelde beveiligingsmedewerker is aan het eind van 2007 reguliere beveiligingsdiensten gaan meedraaien waardoor zijn aanwezigheid in het dorp iets minder is geworden. Zijn taken worden overgenomen door andere beveiligers maar die hebben (nog) niet dezelfde goede reputatie. Zowel winkeliers als de beveiligingsmedewerker zelf merken op dat de afwezigheid van toezicht snel leidt tot toename van incidenten. Bewoners en winkeliers hebben grote waardering voor de beveiligingsmedewerker: het is de juiste man op de juiste plaats. Hij kent de patiënten maar ook winkeliers en bewoners. Zijn verschijnen werkt zowel preventief als probleemoplossend.

Resultaten van de internetenquête

Het eerste vertrekpunt voor de presentatie van de resultaten van de internetenquête 2007 is vergelijking met de eerdere internetmetingen gehouden in 2006. De internetenquête informeerde naar overlast in Den Dolder als geheel en naar overlast bij het boodschappen doen, op het station en op het terrein van de WA Hoeve. Deze vier locaties nemen we als tweede vertrekpunt voor de ordening van de resultaten. In de bespreking van de cijfers zijn de gesprekken met bewoners, winkeliers en professionals verwerkt.

Overlast in Den Dolder als geheel

In 2005 stond, met 28%, het gebruik van alcohol op straat nog in de overlast top 3. In 2007 staat het drinken van alcohol op straat samen met onaangepast gedrag op een gedeelde zesde plaats. Het gaat goed met Den Dolder, ware het niet dat beide vormen van openbare orde overlast in 2007 licht zijn toegenomen ten opzichte van 2006. Ook de overlast van zwerfvuil en rommel is

licht toegenomen (tabel 3.1). Geen van deze verschillen zijn statistisch significant². Alleen de met een asterix (*) gemarkeerde percentages in tabel 3.1, zijn significant gedaald ten opzichte van 2006. De overlast door jongeren is in 2007 gedaald naar 6% en lijkt daarmee een minimaal probleem te zijn geworden. Het is denkbaar dat het op stoom gekomen jongerenwerk daaraan bijdraagt.

Er is een statistisch significantie toename waar te nemen van overlast rondom verkeerveiligheid, parkeren en het onderhoud aan straten en (fiets)paden. De gesignaleerde overlast rondom verkeerssituaties laat zich gedeeltelijk verklaren door werkzaamheden die in het centrum van Den Dolder (verbouwing supermarkt en aanleg fietspad ten behoeve van brede school) en op de zuidelijke toegangsweg naar Den Dolder hebben plaats gevonden. Daarnaast blijkt uit de commentaren van respondenten dat snelheidsbeperkingen in de bebouwde kom op grote schaal worden genegeerd. Een ander probleem dat is genoemd, is de verkeersveiligheid voor kinderen die van en naar de brede school fietsen. De nieuwe fietsstroken zijn niet afdoende en niet volledig doorgetrokken naar de school, zo luidt het commentaar. Er rijst een beeld op dat de verkeersdruk op Den Dolder door bewoners als zorgelijk wordt gezien.

Tabel 3.1 *Vergelijking tussen soorten overlast die vaak wordt ervaren in Den Dolder als geheel, naar verschillende meetmomenten . In procenten.*

Probleem / overlast	2005	Lente 2006	Nazomer 2006	2007
Hondenpoep	44	24	29	31
Verkeersveiligheid	31	26	34	47*
Gebruik van alcohol op straat	28	16	9	18
Zwerfvuil / rommel op straat	25	12	21	26
Gebruik van drugs op straat	23	12	12	11
Parkeeroverlast	23	23	38	49*
Onaangepast gedrag (o.a. schreeuwen, bedelen, urineren)	21	17	12	18
Overlast door jongeren	19	14	13	6
Onderhoud straten en (fiets)paden	17	13	17	26*
Drugsverkoop op straat	17	11	9	8
Vernielingen / vandalisme	15	7	9	9
Onderhoud groenvoorziening	12	8	13	13
Inbraak en diefstal	12	3	1	4

*Chi², p < .05

Overlast in Den Dolder bij het boodschappen doen

Het overgrote deel van de respondenten doet vaak of regelmatig boodschappen in Den Dolder. Slechts vier mensen zeggen dat ze “af en toe” boodschappen in Den Dolder doen. De Dolderse middenstand is voornamelijk gevestigd in het centrum aan de Dolderseweg en de Paduaweg (en

² Statistische toetsingen zonder 2005

hof). De trends in overlast zijn vergelijkbaar met Den Dolder als geheel: een lichte stijging van alcoholgebruik op straat en onaangepast gedrag, en een significante stijging van overlast door verkeersonveiligheid en parkeren. Een van de winkeliers die wij spraken vertelde dat in de loop van de tijd de problematiek niet zoveel is veranderd. Met enige regelmaat verschijnen onzure types in de winkel die voor personeel en klanten voor een *unheimische* sfeer zorgen. Wat wel verandert zijn de gezichten en dat maakt het telkens lastig om in te schatten of de gevoelde dreiging reëel is of niet.

Tabel 3.2 *Vergelijking tussen soorten overlast die vaak wordt ervaren bij het boodschappen doen, naar verschillende meetmomenten. In procenten.*

Probleem / overlast	2005	Lente 2006	Nazomer 2006	2007
Hondenpoep	20	15	17	15
Verkeersveiligheid	28	23	35	44*
Gebruik van alcohol op straat	19	12	7	10
Zwerfvuil / rommel op straat	19	11	15	20
Gebruik van drugs op straat	13	10	8	5
Parkeeroverlast	31	27	53	57*
Onaangepast gedrag (o.a. schreeuwen, bedelen, urineren)	14	12	7	11
Overlast door jongeren	7	8	4	3
Onderhoud straten en (fiets)paden**	--	--	--	--
Drugsverkoop op straat	9	8	5	3
Vernielingen / vandalisme	6	4	4	5
Onderhoud groenvoorziening**	--	--	--	--
Inbraak en diefstal**	--	--	--	--

* Chi2, $p < .05$; ** niet naar gevraagd

Overlast in Den Dolder op het station

Uit de gesprekken met bewoners, winkeliers en professionals blijkt dat het station de plaats is waar de overlast zich concentreert. De wachtruimte wordt door sommige cliënten van Spinoza gebruikt om bier te drinken en te roken.

09:15 Er zitten drie mannen in de wachtruimte. Eén wat jongere man zit op de rugleuning. Hij luistert, zegt weinig en verdwijnt op een gegeven moment. De tweede is een kettingrokende fragiel ogende man van Spinoza. Hij drinkt bier uit een halve liter blik. De derde man, klein van postuur en ook met een biertje in zijn hand, begint vrijwel onmiddellijk tegen me te praten. Hij neemt me mee van Hoog Catherijne naar het ziekenhuis en van de politiecel via Barneveld weer terug. Ik vraag hem of hij geen problemen krijgt omdat hij hier bier drinkt. De bewoners van Den Dolder hebben nog nooit boos naar hem gekeken, beweert hij. Dus dat kan het probleem niet zijn. Hij heeft een snelle stofwisseling én hij loopt de alcohol eruit, dus bij de alcoholcontrole van Spinoza heeft hij geen problemen. Later op de dag zie ik hem bij Spinoza. Ik groet hem maar hij herkent me niet. "Korsakov" denk ik onwillekeurig. (veldnotitie, 6 december 2007).

Uit de internetenquête 2007 blijkt dat meer dan drie kwart van de respondenten van de trein gebruik maakt. In vergelijking met nazomer 2006, hebben meer mensen op het station alcoholgebruik en onaangepast gedrag gesignaleerd. In de commentaren op de vraag naar onveilige plaatsen in Den Dolder wordt het station vaak genoemd, meestal met als reden dat er onzure types rondhangen of de wachtruimte bezetten. De toenames in tabel 3.3 zijn statistisch niet significant maar gecombineerd met andere informatiebronnen, lijkt er wel sprake te zijn van een toename van incidenten.

Tabel 3.3 *Vergelijking tussen soorten overlast die vaak wordt ervaren op het station, naar verschillende meetmomenten. In procenten.*

Probleem / overlast	2005	Lente 2006	Nazomer 2006	2007
Hondenpoep	3	2	2	2
Verkeersveiligheid	16	13	13	19
Gebruik van alcohol op straat	24	15	11	14
Zwerfvuil / rommel op straat	25	10	16	14
Gebruik van drugs op straat	14	12	10	7
Parkeeroverlast	--*	--	--	--
Onaangepast gedrag (o.a. schreeuwen, bedelen, urineren)	20	15	7	15
Overlast door jongeren	11	7	7	8
Onderhoud straten en (fiets)paden	--	--	--	--
Drugsverkoop op straat	9	8	6	3
Vernielingen / vandalisme	12	4	6	6
Onderhoud groenvoorziening	--	--	--	--
Inbraak en diefstal	--	--	--	--

-- = niet naar gevraagd

Overlast op het terrein van de WA Hoeve

Het terrein van de W.A. Hoeve is opengesteld voor publiek. Er is ook een wandelroute uitgezet en er staat hier en daar beeldende kunst op het terrein. Ongeveer een derde van de respondenten maakt er regelmatig of vaak gebruik van, een kwart zegt er af en toe te komen. Van de mensen die er niet komen, geeft 11% aan het er onveilig te vinden.

Volgens de beveiliging van Altrecht is de veiligheids- en overlastsituatie op het terrein "aardig onder controle". De meeste incidenten die plaats vinden hebben te maken met jongeren. Het beleid is om alle incidenten met patiënten terug te koppelen met de betreffende afdeling, zodat het onderdeel gemaakt kan worden van het therapeutische proces.

De respondenten op de internetenquête rapporteren een stabiel beeld op de W.A. Hoeve. De verschillende overlastaspecten worden in gelijke mate gesignaleerd als in voorgaande metingen.

Tabel 3.4 *Vergelijking tussen soorten overlast die vaak wordt ervaren in op het terrein van de WA Hoeve, naar verschillende meetmomenten. In procenten.*

Probleem / overlast	2005	Lente 2006	Nazomer 2006	2007
Hondenpoep	4	2	3	2
Verkeersveiligheid	1	1	1	3
Gebruik van alcohol op straat	14	13	12	13
Zwerfvuil / rommel op straat	11	5	16	8
Gebruik van drugs op straat	14	12	10	10
Parkeeroverlast**	--	--	--	--
Onaangepast gedrag (o.a. schreeuwen, bedelen, urineren)	11	12	8	8
Overlast door jongeren	6	11	7	3
Onderhoud straten en (fiets)paden	0	0	1	2
Drugsverkoop op straat	9	11	7	5
Vernielingen / vandalisme	6	6	2	6
Onderhoud groenvoorziening	0	0	1	3
Inbraak en diefstal**	--	--	--	--

** niet naar gevraagd

Voor de analyse van ernstigste overlast hebben we de items die elkaar inhoudelijk overlappen samengenomen, zoals verkeersveiligheid en parkeeroverlast. De respondenten vonden in 2005 het geheel van “onaangepast gedrag, verkoop en gebruik van drugs en alcohol op straat”³ de ernstigste vorm van overlast. In 2006 vond ongeveer een derde van de respondenten deze openbare orde overlast het meest ernstig. De ergernis aan hondenpoep neemt (weinig) af en het aantal mensen toe dat de verkeerssituatie in Den Dolder als de ernstigste vorm van overlast bestempelt neemt toe. In 2007 zet de trend van 2006 door: het aantal mensen dat verkeersoverlast de ernstigste vorm van overlast vindt neemt toe, openbare orde overlast neemt af, hondenpoep neemt ook af (tabel 3.5). In 2007 valt hondenpoep buiten de top drie van ernstigste vormen van overlast, op nummer drie staat overlast door “onderhoud aan straten en (fiets)paden” (8%).

Tabel 3.5 *Top 3 ernstigste vormen van overlast in 2005, 2006 en 2007. In procenten.*

Probleem / overlast	2005	Lente 2006	Nazomer 2006	2007
Onaangepast gedrag, verkoop en gebruik van drugs en alcohol op straat	36%	35%	29%	21%
Hondenpoep	16%	15%	13%	7%
Verkeersveiligheid en parkeeroverlast	15%	22%	27%	39%

³ Deze vier vormen van overlast beschouwen wij als overlast afkomstig van patiënten van de W.A. Hoeve. Strikt genomen is dit niet helemaal juist. “Overlast door jongeren” kan zowel betrekking hebben op patiënten van de W.A. Hoeve als op jongeren uit Den Dolder zelf. Wij hebben gekozen om overlast door jongeren niet samen te voegen met “onaangepast gedrag...”

3.4 Veiligheid

De internetenquête vraagt naar de veiligheidsbeleving op dit moment. We presenteren in deze paragraaf dus alleen gegevens uit 2006 en 2007 omdat niet naar veiligheidsgevoelens over 2005 werd gevraagd.

Van de geënquêteerde inwoners voelde in de lente van 2006 66% zich wel eens onveilig, in de nazomer was dat percentage gedaald tot 59% en in 2007 is dat verder gedaald naar 53%. Van de mensen die zich wel eens onveilig voelen voelt 3% zich vaak onveilig, 32% soms en 19% zelden (tabel 3.6). Het aantal mensen dat zich “wel eens” onveilig voelt in de eigen buurt, is gedaald van ongeveer 40% (2006) naar 30% (niet significant, niet in tabel).

	Lente 2006	Nazomer 2006	2007
Vaak	5	3	3
Soms	35	36	32
Zelden	25	21	19
Niet Onveilig	34	41	47

Kolommen tellen door afrondingsverschillen niet altijd op tot 100%

Net als in de metingen van 2006 vinden de meeste respondenten het station en plaatsen waar groepen jongeren zich bevinden onveilig. In vergelijking met de lente en nazomer van 2006 voelen minder mensen zich op deze plaatsen onveilig (zie tabel 3.7). Deze dalingen zijn niet statistisch significant.

Situatie	Lente 2006	Nazomer 2006	2007
In het openbaar vervoer	3	1	4
Rondom uitgaansgelegenheden	2	2	2
Plekken waar groepen jongeren rondhangen	16	11	10
In het winkelgebied / winkelcentrum in de buurt	3	2	1
In de eigen woning	1	1	1
In het centrum van mijn gemeente	2	3	1
Bij bus- / treinstation	11	7	6

Onveiligheidsgevoelens hebben invloed op het gedrag van mensen. Ten opzichte van 2006 hebben zich daarin geen statistisch significante wijzingen voorgedaan. In de lente van 2006 mijdt een derde van de ondervraagden soms plekken in Den Dolder omdat men ze niet veilig vindt. In de nazomer is dat aantal iets gezakt en in 2007 nog iets verder naar 24%. Van de mensen die

thuiswonende kinderen hebben (47% van de geënquêteerden) laat 6% hun kinderen “vaak” niet ergens naartoe gaan omdat ze het onveilig vinden. In de lente van 2006 stond 13% dat “vaak” niet toe en in de nazomer van datzelfde jaar was dat 8% en in 2007 6% (zie tabel 3.8).

Tabel 3.8 Effecten van onveiligheidsgevoelens. In procenten						
Komt het wel eens voor dat u:	Lente 2006		Nazomer 2006		2007	
	vaak	soms	vaak	soms	vaak	soms
bepaalde plekken in uw woonplaats mijdt, omdat u ze niet veilig vindt?	4	33	6	27	6	24
uw kind(eren) niet toestaat ergens naar toe te gaan omdat u het niet veilig vindt?	13	21	8	20	6	23

3.5 De veiligheidspartners

In deze paragraaf vergelijken we het oordeel dat de respondenten hebben over de veiligheidspartners Altrecht / CMB, gemeente en politie. Ongeveer 30% van de respondenten geeft aan tevreden tot zeer tevreden zijn over het functioneren van de gemeente en Altrecht / CMB (tabel 3.9). Het aantal mensen dat zegt (zeer) tevreden te zijn met het functioneren van de politie is gehalveerd tot 15% ten opzichte van 2006. Deze daling is statistisch niet significant maar indicatief⁴. Ter vergelijking: het aantal mensen dat “neutraal” over het functioneren van de politie denkt is gestegen van 51% naar 63% (niet in tabel).

Tabel 3.9 Aandeel mensen dat (zeer) tevreden over het totale functioneren van de veiligheidspartners. In procenten.

	Lente 2006	Nazomer 2006	2007
Politie	26	30	15
Gemeente en Wijkteam	26	30	31
Altrecht / CMB	30	27	31

Politie

We hebben over de politie een aantal vragen gesteld die ook in andere (politie)enquêtes voorkomen (Veiligheidsmonitor Gelderland–Midden 2005). Het gaat om vragen over beschikbaarheid en over het functioneren op onderdelen.

Tabel 3.10 laat alleen de percentages zien van mensen die het “eens” zijn met de stellingen over de beschikbaarheid van de politie. Volgens de respondenten is, ten opzichte van 2006, de

⁴ Chi²: 6.788, df 4, p = .067

beschikbaarheid van de politie in Den Dolder afgenomen. Bijna de helft van de respondenten vindt dat de politie te weinig uit de auto komt en meer dan 60% zegt dat ze de politie te weinig in de buurt zien.

Tabel 3.10 *Het aandeel dat het eens is met de stellingen over de beschikbaarheid van de politie. In procenten*

	Lente 2006	Nazomer 2006	2007
De politie komt hier te weinig uit de auto	44	39	47
De politie is hier te weinig aanspreekbaar	42	32	36
De politie heeft hier te weinig tijd voor allerlei zaken	41	24	31
De politie komt niet snel als je ze roept	26	12	15
Je ziet de politie in de buurt te weinig	54	49	62

Waar in de ogen van de respondenten de beschikbaarheid van de politie is afgenomen, zien we ook dat er sprake is van een afname van de tevredenheid over het functioneren van de politie op onderdelen. Alleen de met een asterisk (*) gemarkeerde percentages in tabel 3.11, zijn significant gedaald ten opzichte van 2006. Onder ongeveer een derde van respondenten tekent zich de behoefte af dat de politie vaker moet optreden. Uit de commentaren is op te maken dat dit vooral de verkeersveiligheid zou moeten betreffen.

Tabel 3.11 *Het aandeel dat het eens is met de stellingen over het functioneren van de politie. In procenten*

	Lente 2006	Nazomer 2006	2007
a. De politie biedt de burgers in deze buurt bescherming	19	15	12
b. De politie heeft hier contact met de bewoners uit de buurt	13	11	7*
c. De politie reageert op de problemen hier in de buurt	20	21	7*
d. De politie doet in deze buurt haar best	21	21	10*
e. De politie pakt de zaken in deze buurt efficiënt aan	4	6	3
f. De politie bekeurt hier te weinig	30	29	39
g. De politie treedt niet hard genoeg op	29	20	30
h. De politie grijpt niet in	26	31	34

* Chi² toets, p < .05

Het beeld dat naar voren komt uit de commentaren die de ondervraagden leveren op het functioneren van de politie, is divers. Er zijn mensen die uitleggen dat ze over de politie niet kunnen oordelen omdat ze er nooit mee te maken hebben of omdat ze de politie zelden zien. Er

zijn flink wat opmerkingen over de beperkte aanwezigheid van de politie. Een groot aantal mensen spreekt zijn ergernis uit over de verkeersveiligheid, vooral te hard rijden. Zij vinden dat de politie daar vaker tegen zou moeten optreden.

De gemeente

In 2007 heeft de gemeente Zeist besloten Den Dolder uit te breiden met een substantieel aantal nieuwe woningen. Naar verwachting zal het aantal woningen met ongeveer de helft van het huidige aantal woningen worden uitgebreid. Volgens veel inwoners is deze toename buitenproportioneel. Het lijkt er sterk op dat het oordeel dat de geënquêteerden geven over het functioneren van de gemeente beïnvloed is door deze uitbreidingsplannen. Op alle onderdelen in tabel 3.12 scoort de gemeente significant minder goed dan in 2006.

Tabel 3.12 Het aandeel dat het eens is met de stellingen over **het functioneren van de gemeente**. In procenten

	Lente 2006	Nazomer 2006	2007
a. De gemeente betreft bewoners voldoende bij veranderingen in de buurt	32	41	27*
b. De gemeente heeft veel aandacht voor problemen in de buurt	21	25	11*
c. De gemeente neemt <i>effectieve</i> maatregelen ter verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in de buurt	12	17	11*
d. De gemeente neemt <i>voldoende</i> maatregelen ter verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in de buurt	8	15	8*
e. De gemeente legt goed uit wat ze aanpakt en waarom	20	27	15*
f. De gemeente communiceert voldoende met bewoners over getroffen maatregelen en andere zaken	25	27	20*
g. De gemeente doet wat ze zegt	8	11	4*

* Chi² toets, p < .05

De commentaren van de respondenten op de gemeente gaan voor het grootste deel over andere kwesties dan openbare orde overlast. Er wordt ongenoegen geuit over het besluit van de gemeente om Den Dolder uit te breiden. De belangen van de Doldenaren, zo luidt de kritiek, moeten wijken voor het Zeister belang. Het wijkteam wordt een aantal keer genoemd, meestal positief maar niet in staat om de uitbreiding te stoppen. Enkele respondenten refereren aan de wel beloofde maar niet gerealiseerde voorziening om fietsveiligheid van de leerlingen van de brede school te garanderen.

Altrecht / CMB

Dezelfde vragen over het functioneren van politie en gemeente zijn gesteld over Altrecht en CMB (tabel 3.13). Ook bij Altrecht /CMB zien we dat het aantal respondenten dat tevreden is over het functioneren afneemt, met uitzondering van “Altrecht / CMB doet wat ze zegt”. Een significante daling is waar te nemen van het aantal dat zegt dat Altrecht / CMB “goed uitlegt wat ze aanpakt en waarom” . Wellicht heeft het te maken met het verminderd verschijnen van de Nieuwsbrief Den Dolder in 2007 (1x). In 2006 was dat nog vier keer.

Tabel 3.13 Het aandeel dat het eens is met de stellingen over **het functioneren van Altrecht / CMB**. In procenten

	Lente 2006	Nazomer 2006	2007
Altrecht / CMB betreft bewoners voldoende bij veranderingen in de buurt	38	36	34
Altrecht / CMB heeft veel aandacht voor problemen in de buurt	45	47	39
Altrecht / CMB neemt <i>effectieve</i> maatregelen ter verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in de buurt	28	36	31
Altrecht / CMB neemt <i>voldoende</i> maatregelen ter verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in de buurt	25	29	21
Altrecht / CMB legt goed uit wat ze aanpakt en waarom	44	45	33*
Altrecht / CMB communiceert voldoende met bewoners over getroffen maatregelen en andere zaken	46	38	32
Altrecht / CMB doet wat ze zegt	18	21	23

* Chi² toets, p < .05

Uit de commentaren van de respondenten klinkt door dat de overlast is verminderd, maar dat niettemin er nog steeds incidenten plaats vinden. Sommigen vinden dat de problematiek van de grote stad niet in het dorp thuis hoort. Een enkeling voelt zich ‘zoet gehouden’ met de extra maatregelen opdat de voorgenomen veranderingen van Altrecht kunnen doorgaan.

3.6 Vertrouwen in de veiligheidspartners

In tabel 3.14 staat het percentage mensen dat vertrouwen heeft in de veiligheidspartners wat betreft het terugdringen van de overlast en vergroten van de veiligheid. Opmerkelijk is dat het aantal respondenten dat vertrouwen heeft in de gemeente significant is afgenomen. Het vertrouwen in de politie is ook iets afgenomen maar die verschillen zijn niet significant. Het vertrouwen in Altrecht / CMB is gelijk gebleven wat betreft het terugdringen van de overlast en iets gedaald wat betreft het vergroten van de veiligheid.

Tabel 3.14 Aandeel dat vertrouwen heeft in de veiligheidspartners in verband met terugdringen overlast en vergroten van de veiligheid. In procenten	Terugdringen overlast			Vergroten veiligheid		
	Lente 2006	Nazomer 2006	2007	Lente 2006	Nazomer 2006	2007
Politie	14	22	13	19	22	21
Gemeente	15	21	7*	17	18	8*
Altrecht / CMB	33	31	31	31	29	25

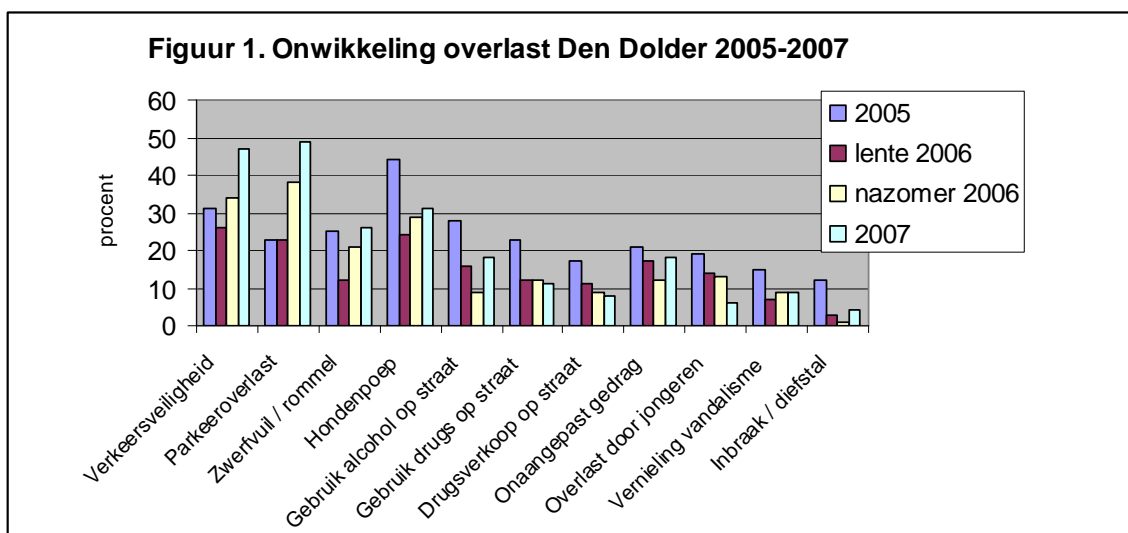
* Chi² toets, p < .05

4 Conclusies en discussie

Doel van dit onderzoek was na te gaan hoe de overlast- en veiligheidsbeleving zich in Den Dolder ontwikkelt. De vraag is gesteld omdat de veiligheidspartners (Altrecht / CMB, gemeente en politie) in 2006 maatregelen hebben genomen om de overlast terug te dringen. Eerdere metingen vonden plaats in 2006, waarbij ook is gevraagd naar de situatie in 2005. De resultaten van 2007-meting kunnen worden vergeleken met de eerdere metingen waardoor het mogelijk uitspraken te doen over trends.

De respons van de meting in 2007 bedraagt 10%, dat is nogal laag. Daarmee stellen we direct de belangrijkste tendens vast, namelijk dat de openbare orde overlast laag is, en min of meer stabiel ten opzichte van de meting in de nazomer van 2006. Echter, aangetekend moet worden dat het aantal incidenten iets is toegenomen. Het treinstation is de plaats waar die incidenten het vaakst plaats vinden en het station is daarmee tegelijk de plek die door de meeste respondenten als onveilig wordt genoemd. Overlast door jongeren lijkt in 2007 niet of nauwelijks nog een issue.

In figuur 1 staat de ontwikkeling van enkele vormen van overlast in Den Dolder op een rij. Het toenemende aandeel van verkeersoverlast valt daarin op. Wat betreft de openbare orde overlast is in 2007 de toename van alcoholgebruik op straat en onaangepast gedrag ten opzichte van nazomer 2006 het meest opvallend.

De tevredenheid over het functioneren van Altrecht / CMB is stabiel te noemen. De tevredenheid over het functioneren van de politie en gemeente is gedaald ten opzichte van 2006. De geringe zichtbaarheid van de politie en de verkeerssituatie lijkt hier debet aan. De afgenomen tevredenheid met en vertrouwen in de gemeente wordt enerzijds verklaard door de onvrede over

de uitbreidingsplannen en de consequenties daarvan voor Den Dolder, anderzijds door verkeersveiligheid van en naar de brede school. Toenemende verkeersdruk is een breed gedeelde zorg. Alle ontwikkelingen in Den Dolder bij elkaar nemend maakt een respondenten de volgende treffende opmerking: "het tijdperk van het dorp wordt nu snel afgesloten".

Uit de enquête van het voorjaar 2006 bleek dat de meeste mensen vinden dat Altrecht / CMB verantwoordelijk is om overlast door patiënten in het dorp te voorkomen, en, als er toch sprake is van overlast, deze snel en adequaat op te lossen. Met de aanstelling van een beveiliging die zich speciaal richt op het dorp, is aan deze wens tegemoet gekomen. De beveiliging in kwestie geniet respect zowel bij veel bewoners en winkeliers als bij patiënten van Altrecht. Winkeliers betreuren zijn verminderde aanwezigheid als gevolg van zijn volledige integratie in het beveiligingsteam van Altrecht.

Discussie

De afname van de overlast in 2006 is een gewenste en verwachte ontwikkeling. Ondanks dat die ontwikkeling in 2007 is voorgezet rapporteren de respondenten en informanten in het laatste deel van 2007 een toename van het aantal incidenten van alcoholgebruik door onzure of vage types op en om het station. Een van de bezochte winkeliers vertelde dat de gezichten wel veranderen maar de problemen hetzelfde blijven. Met deze opmerking wordt terecht gesuggereerd dat nieuwe patiëntengroepen zich door middel van trial-and-error de mores van het verblijf bij Altrecht / CMB en in Den Dolder eigen maken. Het leren van de regels geschiedt in de praktijk en dat houdt in dat nieuwe mensen waarschijnlijk ook degene zijn die verantwoordelijk zijn voor de incidenten. Alleen door continuïteit van het toezicht, bijvoorbeeld door een vrijgestelde beveiligingsmedewerker, kan dat leerproces effectief worden verkort waardoor het aantal incidenten beperkt blijft.

De benoemde en geroemde beveiligingsmedewerker heeft een belangrijke communicatieve functie voor Altrecht / CMB. Hetzelfde geldt uiteraard ook voor de collega's die hem vervangen. Daarmee zijn deze 'PR medewerkers met een beveiligingsopdracht' een belangrijke schakel zijn in de informatie-uitwisseling tussen Den Dolder en Altrecht. Zij brengen informatie van Altrecht naar het dorp en omgekeerd nemen zij hun observaties in het dorp en de gesprekken die zij voeren met bewoners mee terug naar de W.A. Hoeve. Het is om die reden denkbaar dat zij niet alleen verantwoording afleggen in hun dagrapporten maar ook andere belanghebbenden van Altrecht / CMB informeren.

Beveiligingsmedewerkers kunnen op die manier ook bijdragen aan de 'content' van de Nieuwsbrief Den Dolder, die in 2007 minder vaak verscheen dan in 2006. De lagere

verschijningsfrequentie van de Nieuwsbrief is weliswaar te verklaren door andere ontwikkelingen (Vierde Kwadrant, Dolderse Hille) maar laat een gat vallen in de communicatie over psychiatrie, overlast en veiligheid.

5 Geraadpleegde literatuur

Barendregt C, van de Mheen D (2006) Overlast in Den Dolder. Rotterdam: IVO.

Barendregt C, van Rooij T, van de Mheen D (2007) Trends in overlast en veiligheid Den Dolder. Rotterdam: IVO.

Veiligheidsmonitor Gelderland –Midden 2005, Unit WVV (2006). Samenstelling en redactie: afdeling IBO, gemeente Arnhem, afdeling OO&S, gemeente Ede. Uitvoering in samenwerking met Intomart/GfK B.V. In opdracht van de Politie Gelderland-Midden.